

לשמוע | לראות | לחשוב

פודקאסט על מחול עכשווי בישראל

איריס לנה וילי נתיב

<https://www.hayotmahol.com/>

גלית ליס

לנפץ את הסטריאוטיפ!

נשים רוקדות בגיל הבוגר

[תמליל פרק 40](#)

משתתפות נוספות:

אורית גרוס, תרצה שפנאוף-מני, ד"ר עידית סוסליק,

ד"ר יעל פלכסר, ד"ר דניאלה אייזנברג-שפרן

גלית ליס כוריאוגרפית עצמאית ומורה. מייסדת ומנהלת אמנותית של ביה"ס גילה בתנועה ואמנות הבמה לנשים בגיל הבוגר מכל הארץ. במסגרתו היא מפתחת מזה 15 שנה את שפת 'גילה' – מתודולוגיה ייחודית לעבודה עם הגוף הבוגר, דרך חקירת האסתטיקה הפיזיולוגית הייחודית לו. כחלק מהאג'נדה האמנותית והחברתית שלה, גלית ליס יוצרת עם נשים מבוגרות שאינן רקדניות (non dancers) בגילאי 60-87, ויצירותיה מועלות בארץ ובעולם

אורית גרוס תרפיסטית, סופרת, רוקדת, שותפה ליצירות GO וכחולות

תרצה שפנאוף-מני הייתה מורה בבית הספר לאומנויות התנועה והמחול במכללת סמינר הקיבוצים, שם לימדה מחול עכשווי בגישה הוליסטית אינטגרטיבית. מרצה בחטיבת הטיפול בתנועה ומחול במכללה האקדמית אונו. רוקדת בבית הספר לאומנות התנועה לגיל הבוגר 'גילה'

ד"ר עידית סוסליק מרצה, חוקרת וכותבת מחול, ויו"ר האגודה הישראלית לחקר המחול. מאמרה על היצירה GO של גלית ליס פורסם בשנת 2018 בגיליון מיוחד של כתב העת Performance Research שכותרתו "On Ageing & Beyond"

ד"ר יעל פלכסר מנהלת אמנותית שותפה של Flexer & Sandiland עם אמן הדיגיטל ניק סנדילנד בבריטון אנגליה. היא מלמדת מחול לקבוצות רב-דוריות ובשנת 2023 יצרה בשיתוף עם גלית ליס את Acting Our Age. יעל היא reader במחול באוניברסיטת צ'יצ'סטר, אנגליה.

ד"ר דניאלה אייזנברג-שפרן פסיכולוגית קלינית. בעלת דוקטורט בניירופסיכולוגיה של הזדקנות בריאה ועומדת בראש התכנית לפסיכולוגיה קלינית של הבגרות והזיקנה במרכז האקדמי רופין, ובראש מרכז 'קמה' ליעוץ, טיפול והכשרה למזדקנים ולמשפחה הרב-דורית

ההקלטה נערכה בשנת 2022

תמליל: 'חיות מחול'

נוסח ציטוט:

גלית ליס – לנפץ את הסטראוטיפ! כוריאוגרפיה ומופע לרקדניות נון-דנסריות.
פודקאסט 'חיות מחול' [תמליל פרק 40]. בתוך: חיות מחול ילי נתיב ואיריס לנה.

אורית: אנחנו יושבות כמו גוש מרווח, אני עם חצאית, רגליים מקופלות (תרצה: מפוסקות), מפוסקות, ומניעות את האגן. ברקע ההמנון של צה"ל.

גלית: המארש של צה"ל

אורית: יש לי משרוקית, וכשאני נותנת את האות אנחנו משנות זווית, תנוחה

גלית: של מפרקי אגן כן, הכל זה תנועת אגן ומפרקים.

אורית: עולות נשים, מתיישרות, והדבר הראשון שהן עושות במקום המכובד הזה, זה נשים זקנות, ומניעות את האגן.

עידית: ולפתוח, לפתוח רגליים ולהניע את האגן.

ילי: משקשקות באגן אני זוכרת.

עידית: כן, לגמרי.

אורית: בקונטקסט של סוזן דלל, זקנות. ויש את הנקודה מאוד מאוד אישית. הנה, זה בין תרצה וביני.

איריס: מה?

אורית: תרצה מחזיקה אותי, אנחנו כולנו עם סרבול של טייסים, ואני פותחת את הרוכסן. היא מחזיקה אותי ואני סומכת עליה והיא חזקה ואני הולכת אחורה. וכל פעם אני מורידה חולצה, ועוד אחת ועוד אחת, אני חושבת שארבע חולצות יורדות, עד שאני נשארת עם בגד בלט ורוד של הרקדנית. ואני מספרת לתרצה שהבגד הזה חיכה לי 40 שנה. וזה נכון! כאילו, יש לי בגד בבית, שבגיל 17 קיבלתי אותו מתנה והוא עדיין אצלי. זה חיכה לרקוד ב-GO, מה שחיכה עכשיו יוצא החוצה, אבל זה רגע... אני מספרת לתרצה וכל העולם...

ילי: על הבמה?

אורית: על הבמה. שלא רקדתי כי אבי אמר לי שלהיות רקדנית זה להיות זונה. ואז זאת הנפילה תרצה: נשמטת לרצפה

אורית: נשמטת לרצפה, אבל אחר כך גם קמה.

תרצה: בטח

אורית: לא רק קמה, אלא גם צועקת מהבור הכי עמוק, צעקה גדולה של GO, שזהו מעין איזה קריאה כזאת, ללכת! 'גו' של ללכת ולעשות את מה שאתה רוצה. 'גו' לצאת לדרך שלך, 'גו' לתת לעצמך את הרשות לעשות את זה.

תרצה: ה'לך לך', ה'לך לך' של אברהם אבינו, לך אל עצמך.

מה שאורית לא אומרת שם, היא אומרת את הטקסט הכל כך כואב הזה, כשהיא בעצם תלויה על בלימה. היא כל הזמן שעונה לאחור. אם אני רגע אשחרר היא תיפול. אולי הבנתי שם את נקודת הכובד של הטקסט שלה שאני מצאתי אותו בגוף שלה, ולשם אני התחברתי, אני חושבת. אבל היה שם משהו שהוא היה כמעט לבכות.

אתם מאזינים ל'חיות מחול' – פודקאסט על המחול העכשווי בישראל. 'חיות מחול' עם איריס לנה וילי נתיב. והפעם עם גלית ליס, אורית גרוס, תרצה שפנאוף-מני, ד"ר עידית סוסליק, ד"ר דניאלה אייזנברג-שפרן וד"ר יעל פלכסר. הפרק הוא חלק מאירועים לציון 15 שנות עשייה ויצירה של גלית ליס. קטעי המוזיקה המושמעים בפרק נכתבו על ידי אבי בללי ליצירות *GO* משנת 2017 ו-*כחולות* משנת 2020.

איריס: היי ילי

ילי: היי איריס

ילי: גלית ליס, כוריאוגרפית ומורה למחול עובדת כבר הרבה שנים עם נשים זקנות, מלמדת אותן לרקוד, יוצרת להן ואיתן ומביאה אותן אל הבמות המקצועיות. בישראל היא חלוצה בעבודה עם נשים מבוגרות, נון-דנסרס, תחום שמתפתח ותופס תשומת לב בפרקטיקה, בשיח ובמחקר של המחול המקצועי בעולם, בעיקר באירופה. בעבר היה טאבו כמעט מוחלט בשיח ביחס לגיל וגילנות במחול, ובמיוחד בבלט הקלאסי. ההסכמה הגורפת להאדרת הצעירות והווירטואוזיות, והשתיקה אל מול הדרת הגופים המתבגרים של רקדנים, הפכה לסטנדרט שקשה לערער עליו. במחצית השנייה של המאה הקודמת נראים ניצנים ראשונים בזירה של המחול המודרני והעכשווי, כאשר יירי קיליאן מייסד ב-1991 את NDT-III, להקה שהוא מייעד לרקדנים (כמוהו) שעברו את גיל 42, ונאלצו לעזוב את מקום עבודתם בלהקות מקצועיות.

בשנת 2000, פינה באוש היא הראשונה שקוראת לנשים וגברים מבוגרים מעל גיל 65, שאינם רקדנים בעברם, לבוא לאודישן ויוצרת את *Kontakthof with Ladies and Gentlemen of 65 and Over*. ב-2016 *ורוניק דואנו*, רקדנית בבלט האופרה, ויצירתו של ז'רום בל, עומדת על הבמה הריקה של האופרה בפריז מול אולם מלא וגדוש, ומספרת על פרישתה מהלהקה בגיל 42. אמני ה-Judson Church הפוסטמודרניים כבר בשנות ה-60 הנכחו רגישות לגוף 'הרגיל' ודיברו על היומיומי והמשתנה, ביניהם איבון ריינר שב-2014 בהיותה בת 78, כותבת את מאמרה *The*

Aching Body in Dance ואומרת כך: "בשנת 1950 צפיתי בריסיתל של רות סנט דניס בסטודיו בניו יורק בשדרה השישית. היא הייתה אז פחות או יותר בגיל שלי היום - 78. גבוהה ממני בארבעה-חמישה אינץ' היא הייתה מכוסה בגלימה שחורה ללא שרוולים. השיער שלה היה לבן, אבל אלו היו הזרועות שלה שמשכו את תשומת לבי, לא רק בגלל שהן היו צחורות על רקע הבגד השחור שלבשה, אלא הן היו המקור היחיד של התנועה. החלק התחתון הרופף של זרועותיה העליונות יצר נדנדוד אוטונומי משלו. זה, היה הזיכרון העיקרי שלי. ההופעה האהובה עליי של מרתה גרהם הייתה *Cave of the Heart* כשהיא הופיעה בהיותה בשנות השישים שלה בתפקיד מדיאה. כמה שנים מאוחר יותר, היא הייתה מביכה כשניסתה לבצע את התפקידים שיצרה לעצמה בימיה הצעירים". וריינר שואלת: מתי זה הזמן להגיד שלום לריקוד? מתי ואיך אנחנו צריכות לחשוב על להימנע מלהפוך לאובייקטים של רחמים או גיחוך כאשר אנחנו מנסות לבצע תנועה שנעשית מן הסתם יותר ויותר קשה. ואז היא אומרת, שהיא מתמודדת עם ההזדקנות בכוריאוגרפיה שלה ושל המבצעים בעבודות שלה בכך שהיא מציבה אותה, את ההזדקנות, במרכז היצירה ומדברת עליה באופן פתוח.

איריס: מאיפה נתחיל גלית?

גלית: אני אתחיל מהמניפסט שכתבתי לעצמי לפני, אני חושבת 5 שנים, כשעשינו את *GO* ב - 2017 שבעצם סימן עשור לעשייה שלי, וכתבתי איזה סוג של מניפסט שכמובן מתכתב עם מניפסט ה-"לא" של איבון ריינר: "כן לזקנה, כן, לגוף המבוגר באשר הוא, כן להשתנות ולגילוי, כן להתנסות וללא נודע, כן לשכלול ולהתחדשות. כן לריקוד של עכשיו."

אני אלך לפסטיבל הרמת מסך ב-2014, שבו העליתי את היצירה 557 שבה רוקדות נשים בגילאי 59 עד 79 שאין להם שום ניסיון מחולי. וכשדיברו על העבודה הזו, ביקרו אותה, אז נגיד, גבי אלדור סקרה את הפסטיבל וכתבה על 557: "אינני רוצה לבקר אותה, את היצירה באופן מקצועי". ואז היא עוד הוסיפה: "גם הנשים המבוגרות שמבצעות את 557 הן, למעט אחת, חסרות הכשרה מקצועית במחול, ודווקא משום כך הן מאפשרות לנו להתבונן במה שעשוי לבלוט פחות, כאשר מדובר במופע המבוצע על ידי רקדנים מקצועיים". ובסוגריים היא כתבה: "וצעירים".

ילי: אז בואי נלך להתחלה ספרי לנו, איך הגעת לזה בכלל?

גלית: הגעתי מסיפור מאוד, מאוד אישי משפחתי. אח שלי הצעיר נפטר ממחלת הסרטן, וככה לקראת הסוף, שהגוף כבר לא היה לו שיווי משקל, וצעדנו יחד, והוא אומר לי משפט שממש שינה את כל

תפיסת עולמי ומשפיע על מה שאני עושה עד היום. הוא אמר לי: "אני יודע שכולם סביבי מאוד דואגים, אבל זאת אחת התקופות הכי מאושרות של החיים שלי". ובעצם כשהוא אמר לי את המשפט הזה, אז פתאום הייתה לי מן הארה כזו, אני יכולה אפילו להגיד מן קפיצה קוונטית של ממש חוויה גופנית, של שאלה מאוד גדולה מה זה נקרא לחיות, ומה האחריות שלנו על החיים האלה, ואם אנחנו יכולים לשנות מציאות. ואחרי השבעה פשוט ניגשתי לסטודיו ורציתי לעסוק בשאלה הזו.

איריס: את מי הזמנת?

גלית: רקדניות לשעבר - סנדרה בראון למשל, שמאוד אהבתי את הנוכחות שלה הבימתית, ותלמה דים, שהיא אישה בת 70 שלא היה לה שום רקע בריקוד. ותוך כדי חזרות מהר מאוד הבנתי שהשאלות שמעניינות אותי ומעסיקות אותי, נמצאות דווקא בגוף המבוגר והלא מיומן. התאהבתי בגוף הזה, בכנות שלו, בהיסטוריה שהוא מביא, והרגשתי שדווקא דרכו אני יכולה לגעת בנקודות האלה, ואמרתי ביי ביי לרקדניות המקצועיות, ועשיתי שיפט. לקח לי עוד קצת זמן אחר כך, אבל אספתי עוד נשים. הגדרתי לעצמי שהגיל הוא 70 ומעלה, וזה נשים שאין להן שום רקע בריקוד, אבל כן חיפשתי נשים שהחיים שלהן חיוניים, כי הרגשתי שלזיקנה יש כבר מספיק... הסטריאוטיפ הוא כבר ידוע, ורציתי לחפש את הדבר האחר. הרגשתי שגם זיקנה היא מין סוג של צומת, שאני יכולה להסתכל, אוקיי, אני יצאתי לפנסיה, אני זקנה, והחיים נגמרו לי, ואני גם יכולה לצאת לפנסיה ולהגיד, וואו, יש לי עכשיו את כל הזמן שבעולם, מה אני רוצה לעשות. בכלל כל ההתבגרות יש בה משהו שכל הזמן מביא שאלות אל הגוף - מה אני יכולה לעשות עכשיו? מה אני כבר לא יכולה לעשות? איך אני יכולה לעשות אחרת? והמקומות האלה מאוד מאוד עניינו אותי ורציתי לעסוק בהם. ובאמת יצאתי לדרך. ראיינתי המון המון המון נשים.

ילי: איך הגעת אליהן?

גלית: מפה לאוזן. פשוט אישה חיברה אותי לאישה אחרת, פגשתי נשים מדהימות. חלק מהמפגשים אפשר לראות בסרט פלצ'קס של עופר ינוב, שבעצם עשה סוג של דוקו על כל התהליך. ואחרי שמצאתי נשים היה צריך לעבור גם את המחסום של הסטודיו, כי הנשים היו מדהימות, אבל פתאום להגיע לסטודיו ולהיות עם הגוף ולשהות 4 שעות בסטודיו, ושלוש פעמים 4 פעמים, אז בסוף נשארתי עם 5 נשים, וב-2008 העליתי את הבכורה הראשונה שלי, שנקראת גילה, שזה בעצם מופע שעסק בחיים דרך משקפי הזיקנה. ואני יכולה להגיד שבעיקר זה היה מופע פסיכולוגיסטי. כלומר, ממש התעסקנו בכל מיני שאלות בהגדרות של מהי זיקנה. מתי מגיעה הזיקנה, איך החברה מתבוננת,

האם איך שאני מרגישה ככה גם החברה מסתכלת עליי? וממש נגענו במקום הזה, כלומר, ההיבט הנפשי, ההיבט אסתטי, ההיבט הפיזי. וככה התחלתי.

איריס: שם התחילה גם המתודיקה?

גלית: כשהתחלתי לא היה לי מושג מה אני עושה. פשוט הייתה שם סקרנות מאוד מאוד גדולה לפצח את האיכויות של הגוף הזה. וזה היה המון ניסוי ותהייה. וגם אם אני מסתכלת היום מפרספקטיבת הזמן, זה בכלל לא דומה, המופע הראשון שלי, להופעות האחרונות שלי. ממש רואים את ההתפתחות של השפה הגופנית-התנועתית. מה שאני יכולה לומר, שנגיד, אחרי שהופענו פתאום הייתה... כמעט אחרי כל מופע, הופענו המון.

איריס: מה זה המון? דברי אלינו במספרים.

גלית: אני חושבת שהופענו מעל 50 הופעות, אבל על טווח שנים. זה בעצם פעם ראשונה שהעליתי מופע באורך מלא. ולפרינג', ליוצר עצמאי, זה המון הופעות. ואחרי כל מופע פשוט התחילו לגשת נשים ואמרו לי, אנחנו רוצות לרקוד גם, אבל אין איפה. כי בסטודיואים העולם שייך לצעירים. וזה היה כל כך גורף, כי זה לא משהו שבכלל תכננתי או חשבתי. אני כל פעם אומרת שזה מין תנועה פמיניסטית המונית שפשוט קרתה. הרגשתי שאני חייבת, שאני צריכה להיות בזה. ואז עשיתי סדנה לקבוצה אחת, ולאט לאט, שנה אחרי זה הייתה עוד קבוצה ועוד קבוצה, וזה ככה התפתח לאט לאט, היום יש בית ספר.

ילי: איפה הוא נמצא?

גלית: במרכז קהילתי צהלה. מגיעות נשים מכל הארץ, ואני יכולה להגיד שבאמת נוצרה קהילה שמה שמאפיין אותה זה באמת אהבה מאוד גדולה לריקוד, סקרנות לתהליכי יצירה ולמחקר גוף. הסטודיו הוא המעבדה שלי שם אני משתכללת. ככה לאט לאט. מתוך העבודה בסטודיו התחלתי להבין מה אני עושה או לא להבין. באמת בהתחלה לא היה לי מושג.

ילי: אולי נשמע קצת מאורית וגם מתרצה, מתי אתן מצטרפות לדבר הזה, לפרויקט הזה?

אורית: אני חיפשתי, ולא היה איפה, כמו שגלית אמרה, מקום לרקוד. ואני חושבת שזה היה ב-2012, קצת לפני 557.

ילי: את היית ב 557?

אורית: כן. רצתי שם, רצתי הרבה. והגעתי לשם, וכמעט בא לי לומר הגעתי הביתה.

ילי: איך ידעת על זה?

אורית: שמעתי ממימי ויזנברג בסמינר. ככה עצרתי אותה לרגע שאלתי, את יודעת על מקום? והשמועה כנראה עברה בכל השדות. והגעתי. אני יכולה לדבר על החוויה שלי, מצאתי מקום שאני יכולה לרקוד.

איריס: באת לקחת שיעורים

אורית: לא. באתי לרקוד, באתי לרקוד. כן, זאת אומרת, כל מה שלמדתי זה כאילו אקסטרה ועוד, וברור שלמדתי, אבל מקום שאני והגוף שלי, ומה שהיה בתוכי, יכול היה להיות או לצאת החוצה. זאת הייתה החוויה שלי.

אורית: ואז גלית הזמינה אותי ל-557 ואחר כך לשאר ההופעות, ויותר.

גלית: אני אולי אוסיף שבין 2008 שהיה מופע ראשון שלי עם נשים מבוגרות, לקח זמן עד שחזרתי לעשות עוד עבודה עם נשים מבוגרות, לפני כן עוד קצת עבדתי עם רקדנים מקצועיים, היה את צילה ואת אשת חיל, שגם עבדתי עם אנשים מאוד יקרים, עם איריס נייס הדר, עם טל אבני ועם הדס גרטמן. ולקח לי זמן להעיז לעשות עבודה נוספת, וזה היה ב-2014. ואז פניתי לאורית ולעוד מספר נשים, וגם היחסים בינינו, גם עם אורית, גילינו אחת את השנייה, והיום אורית היא ממש שותפה ליצירה שלי, אנחנו עובדות ממש בחיבור מלא.

ילי: מתי את מצטרפת לפרויקט תרצה, ואיך זה בשבילך?

תרצה: אני בעצם יצאתי לפנסיה אחרי הרבה שנים של הוראה, וידעתי שאני מחפשת מקום לרקוד, וראיתי את 557. לא הכרתי עוד את גלית. ובעיקר אמרתי, רגע, מה בגילי לאן אני אלך לאן, איפה אני אלך לרקוד? חלק מהזמן עוד עשיתי קצת שיעורים מקצועיים, וחיפשתי מקום שהוא יהיה בגילי, לגילי, ושגם יהיה ברוח שאני מחפשת. אחד הדברים שאני עכשיו יכולה להגיד אותם, זה שבעצם כל עולם הריקוד, לא כל, היה בו איזה מין חופש של בחירה בכפייה. כי לבחור ללמוד בשיטה או ללמוד איזה סגנון, זה להסכים בצורה חופשית, להיכנס למשהו כפוי. ואני, כל דרכי כמורה, בדיוק ניסיתי לעקוף את זה או למצוא איזה שהוא דבר אחר. ואז ראיתי שגלית בעצם מציעה שפה שהיא לא מטשטשת את הלשון האישית של כל אחד ואחת, ולכל אחד יש את המרחב האישי שלו להיות את מי שהוא. והרגשתי שזה המרחב שיתאים לי.

גלית: אני יכולה להגיד שהמוטיבציה הראשונית שלי למצוא שפה, זה כי זיהיתי כל מיני איכויות תנועה, שאמרתי, וואו, איך אני חוזרת על זה? איך אני משמרת את זה שכשאנחנו מעלים עבודה על במה? ככה התחלתי, רציתי ליצור. זה הלך והשתכלל, וכך בעצם התפתחה השפה. אני עובדת המון

עם דימויים ועם תחושות. אני לא המצאתי את זה, רבים וטובים מתולדות אומנות והמחול, ככה הולידו את התנועה בכלל. אז באמת יש פלדנקרייז 1-BMC ואולי קצת לאבאן, כל ההיבטים הסומטיים. אני רואה איזשהי איכות תנועה, ממשיגה אותה על ידי זה שאני נותנת איזה שהוא דימוי, והוא הופך להיות, זה הדבר.

ילי: את יכולה לתת דוגמה?

גלית: אני יכולה לתת דוגמה, למשל נגיד על משקליות. אחד הדברים שזיהיתי, זה שיש מה שנקרא מופעי גוף גנרי - יש תופעות שהם זהות לכולם בפיזיות. אז חלק מהתופעות זה למשל שהגוף נע כ- one piece, אין את התחושה של הפרדה בגוף, של הפאזליות הזאת.

איריס: של ארטיקולציה? מפרקיות?

גלית: כן, בכלל כן. אין כמעט הבדל בין טונוס שרירים, כלומר הגוף נע אותו תדר. כל הנושא הזה של משקליות, גרביטי, גרביטציה, מאוד מורכב לחוש את זה. אפשר להיכנס עוד פנימה לגבי איזה אזורים רדומים, איזה אזורים ערניים.

ילי: את מדברת עכשיו על גופים מבוגרים?

גלית: אני מדברת על גופים מבוגרים.

ילי ואיריס: שנכנסים לסטודיו והם גופים עם איכויות ספציפיות, שלא רקדו

גלית: כן, אבל אני חושבת שגם אם מישהו בן 30 יכנס לסטודיו או מישהי בת 40, בן אדם שלא נע, כנראה שזה איזה שהוא מופע גוף גנרי. יכול להיות שבהתבגרות יש עוד דברים. כשאני בת 70 זה לא פשוט להגיד, אני רוצה לרקוד. לנו אולי זה פשוט כי אנחנו באות מהעולם הזה, אבל לאישה שלא, ופתאום רוצה לגעת בגוף. זה לא פשוט להגיד, אני רוצה עכשיו לרקוד. אז כשהיא כבר מעזה להגיד את זה בקול רם והיא באה לסטודיו, אז יש עוד כל מיני פחדים, שגם יושבים על תפיסות, איך אני תופס את עצמי. כמו למשל לנוע על רצפה. אוקיי? מישהי פעם באה אליי בשיעור הראשון ואמרה לי, שתדעי שאני לא נעה על הרצפה, אני לא מורידה גרביים, ואני גם לא מופיעה בסוף שנה. אז זה כל התפיסות והפחדים שיש לי על עצמי, וככה אני באה לסטודיו. והסיפור של הרצפה, בסוף, מה שאני מרגישה שאני נותנת זה איזושהי הצעה איך לשוחח עם הרצפה. אז אני יכולה להישען. אני עושה הפרדה, אני קוראת לזה עוגנים תנועתיים. יש צבע יסוד שהוא עוגן תנועתי ויש לו גוונים. אז הצבע יסוד במקרה הזה זה המשקל, והגוונים, אנחנו מתחילים לפרק את זה למן מושגים קטנים כאלה כמו להישען, כמו לדחוס, לדחוף, כמו לגעת ברצפה בלי להעביר משקל, להיות כמו גליל או מערוך, כמו להיעזב. ופתאום דרך זה מגלים תחושתית בגוף שיש כל מיני רזולוציות של תחושתיות,

וגם דרך זה מגיעה הפרדה לגוף, וגם הטונוס שרירים משתנה. ומהר מאד היום, נשים אין להן בעיה להגיע לרצפה ולהתחיל להתגלגל על הרצפה או לעבוד עם הרצפה. כל אחת מהמקומות שלה. ואני יכולה לומר שזה מדהים, לראות איך הגוף משתכלל. כלומר, כל התפיסה הזו שגוף מבוגר לא יכול להשתכלל זה בולשיט! זה סטריאוטיפ! אני יכולה לומר שהם רק משתכללות יותר ויותר ויותר, שזה מדהים.

איריס: עידית

עידית: באזור נובמבר תחילת דצמבר גלית יזמה פעולה של הנשים. פעולת מחאה למען העלאת המודעות להחזרה של החטופים, ועשו את זה בסוזן דלל. אלה היו ימים מאוד ארוכים של מלא חזרות ברחבה של סוזן דלל, עשרות של נשים. ואפרופו העניין הזה של 'האין בעיה לרדת על הרצפה', בשביל הקליפ שהופק לדבר הזה, גלית החליטה לסטות מהסקור של הפעולה, ולחזור לסקור של התגלגלות על הרצפה. עכשיו, הרחבה של סוזן דלל זה רצפת אבן, והיא אומרת: "מי מוכנה להתגלגל על הרצפה מקצה אחד לקצה השני בשביל שיהיה לנו איזה פריים טוב?" רואים נחילים של נשים מתמקמות בצד אחד, עכשיו הן מתגלגלות עוד פעם ועוד פעם ועוד פעם. ופשוט היה שמה רגע מזוקק למה שהגוף שלהן כבר יודע לעשות, ממקום לא של ידיעה אלא ממקום של של trust, בגלל שהם מכירות את זה, הן מכירות את התחושה, והן מכירות את עצמן ואת הגוף שלהן בתוך התחושה. אז הייתה שם מן התמסרות בלתי-אמצעית כזאת לדבר.

ילי: שוחחנו עם ד"ר דניאלה אייזנברג-שפרן, חוקרת המתמחה בנוירו-פסיכולוגיה של הזדקנות בריאה ומלווה את הפרויקט של גלית ליס.

דניאלה: הזדקנות מיטבית זה מה שאנחנו רוצים בשביל עצמנו קודם כל, והיום יש הבנה משמעותית מאוד שהמטרה היא שאדם יוכל להזדקן בקהילה, להזדקן איפה שהוא גדל ואיפה שהוא גידל את הסביבה, את הילדים, את החברים שלו, ולא יצטרך לצאת החוצה למוסד או למסגרת חיצונית, ויקבל את כל מה שהוא צריך בתוך הקהילה הזאת שלו. אני יכולה להצביע על שלושה מרכיבים מרכזיים. אז הדבר הראשון הוא פעילות - יש לנו פעילות גופנית, שזה דבר ידוע ומוכר, אבל מההיבט הנוירופסיכולוגי של שימור המוח, אני לא מסתכלת על כושר או שימור משקל, או אפילו לא בריאות גופנית כללית, אלא מה תורם למוח. ובהקשר הזה, פעילות גופנית אירובית, כזו שמשנה את הדופק, היא מאוד חשובה. עוד סוג של פעילות מוחית, ללמוד משהו חדש לאתגר, לעשות משהו שגורם לי לחשוב. אז במובן הזה מאוד חשוב ללכת ללמוד משהו, כל דבר. והתחום השלישי, זאת פעילות

חברתית. יש ערך מאוד גדול ליציאה מהבית, עשייה שיש בה מפגש חברתי. אני גם אומרת שהפעילות החברתית תומכת בכל השאר. היא מגבירה את ההישגים בכל סוג אחר גם של פעילות.

איריס: אורית, את קוראת לעצמך רקדנית?

אורית: אני? פחות. אני רוקדת (את רוקדת?). אני אישה רוקדת. רקדנית זה...

איריס: עוד לא

אורית: עוד לא עוד מעט. אולי אני לא יודעת. אני רוקדת, ברור לי שאני רוקדת, אבל רקדנית? עוד לא. הגוף יותר חכם, הוא יודע איך גם לשמור על עצמו וגם לעשות את זה. והחוויה היא שבאמת כל פעם דברים נוספים מתגלים בו, או דרכו.

איריס: תרצה?

תרצה: גלית, את דיברת על זה, שבאיזה שהוא מקום משהו נאמר על הרחבת המושג הזה ריקוד. שפתאום, דרך זה שרואים את הנשים המבוגרות, אז בעצם השאלה של הריקוד היא פתאום היא לא מובנת מאליה. והמסקנה שלי, שריקוד הוא כל דבר שאנחנו לא מפריעים לגוף לעשות אותו. כל מה שאני יכולה לעשות, ואני... הגוף שלי יכול לעשות אותו, ואני לא מפריעה לו, הוא יכול להיות ריקוד. אני קוראת לעצמי שענית, כמו שען, אבל שענית, כי תמיד עניין אותי החפירה הזאת והחקירה הזאת והפירוקים האלה לרסיסי תנועות. והתודה הגדולה שלי למרחב שגלית מציעה, שאני לוקחת אותו בשתי הידיים או בעצם, בשתי רגליים ובכל הגוף, זה שאני פתאום לומדת לעשות שם חיבורים, כל פעם איזה שהיא נקודת מבט שלא חשבתי עליה. ואולי מקום שכבר אולי פגשתי אותו באיזה שהוא אופן, אני פתאום רואה אותו באיזשהי זווית חדשה. שאני כאילו פעם ראשונה פוגשת את הגוף שלי, בדבר שאני כאילו אמורה להכיר אותו. ואז ההשתכללות היא גם של הגוף כולו, בתוך מרחב, אבל גם פתאום המפרקיות מקבלת כל מיני זוויות חדשות, אז אני מרגישה שהשתכללות היא במובנים כל כך רבים.

גלית: אני רוצה להגיד משהו על ההסכמה של תרצה להיות במרחב הזה. תרצה היא מאסטרית של גוף, היא מאסטרית של מרחב, יש לה כל כך הרבה ידע. אני גם מתבוננת בה ומקבלת הרבה השראה בצניעות הזו שהיא נכנסת למרחב, באיזה שהיא טוטאליות של חקירה. שזה משהו שאני מאוד מנסה גם להביא לתוך בית הספר.

תרצה: נראה לי שמה שגלית מציעה, היא כאילו מזמינה את הגיל הבוגר לזה, אבל לי נראה שזה דרך עבודה שהיא מתאימה בכל גיל. אני חושבת שילדים, נוער... אני לא מסכימה עם זה שזה רק

לגיל הבוגר. אני חושבת שזה דבר שהוא יכול להעשיר, ובעיניי זאת הדרך, זאת הדרך! לא הדרך של כפיית סגנון. זאת הדרך שאני חושבת נכון היה ללמד ריקוד. ועובדה שדווקא הלהקות הכי הכי מחפשות את הכיוונים האלה היום, דווקא להקות המקצועיות.

גלית: אני גם עושה סדנאות בין-דוריות וגם העבודה האחרונה של *Acting our Age* שעשיתי עם יעל פלכסר, שבעצם מחברת רקדנים מקצועיים מגיל צעיר עד גיל מבוגר. אבל התשוקה הספציפית שלי, זה דווקא מהמקום של יצירה ותהליכי יצירה והאומנות של זה. מה שמאוד עניין אותי ועדיין מעניין אותי, זה בעצם איך הגוף הזה נוכח בהיבט הפרפורמטיבי שלו.

איריס: יעל פלכסר היא מנהלת אמנותית שותפה של Flexer & Sandiland עם ניק סנדילנד, בברייטון אנגליה.

יעל: הכרתי את גלית דרך מת"ן. כשהיא עבדה במת"ן, היא הזמינה אותי ללמד נוער, וללמד בסוזן דלל בזמנו מורים. הייתי איזו תקופה בארץ. אז זה התחיל משם, ופשוט נשארנו חברות, המון המון שנים, וכל הזמן אמרנו שאנחנו צריכים ליצור משהו, וזה לקח איזה, לא יודעת, חמש עשרה שנה. ואז אמרתי יאללה, בוא נעשה את *Acting our Age*. וקיבלתי מימון מאנגליה עבור זה, ועשינו מחקר, ואז הגיע הקורונה. אז היה לנו הפסקה של איזה שנתיים-שלוש. המשכנו לדבר, המשכנו גם לעבוד קצת עם הרקדנים בזום וזה, אבל זה היה מורכב. אז בעצם זה עבודה של לקחה הרבה זמן, אבל יצרנו אותה גם ב- שלושה שבועות, שלושה וחצי.

שאלנו את הרקדנים לגבי היחס שלהם למחול, לגבי מה התחושה שלהם היום, איך הם מרגישים על להיות על במה, איך הם מרגישים שמסתכלים עליהם מה הם הקריבו למען המחול? מה מבחינה כלכלית? וזה מעלה המון שאלות לגבי זהות, לגבי באמת היחס הדואלי שלנו למחול, שמצד אחד זה אהבת חיינו, אפשר לומר, יש שם passion מאוד גדול לדבר, וידע מאוד גדול. מצד שני זה בצורות שונות, זה דורש המון מהחיים שלנו, הקרבה היא מאוד גדולה למען המחול. אני חושבת שזה היה מעניין, כאילו גם מבחינה כוריאוגרפית, גם מבחינה אישית, באמת לחדור לדברים יותר לעומק. אני חושבת שהוא גם יש פה איזה אמירה פוליטית על נשים במחול, ועל נשים בכלל.

גלית: אני כן אגיד שאיכות תנועה, אני מחלקת אותה לשכבות, שיש בה כיוון כוונה והתכווננות. שבעצם ההתכווננות זה החומריות של הגוף, איך אני מתעסקת עם הגוף כחומר. הכיוון זה איך הגוף

הזה זז במרחב, והכוונה זה הסיפור הפנימי, ההלך רוח. ולכל זה גם נכנסת דינמיות. עכשיו, כשבן-אדם שאין לו מושג בתנועה, נכנס לתוך הסטודיו, איך כל הרב שכבתיות הזאת, הרב רובדיות הזו נכנסת לתחושה של הגוף, זה בעצם להגיע לאיזושהו קינסטטיות, שבעצם הכל מגולם בגוף, גם הטונוס שרירים, גם התנוחה, גם איך שאני רואה את עצמי מבחוץ. איך כל זה מתגלם בגוף באיזושהי ידיעה קינסטטית. וזה הדבר שדרכו אני עובדת כל הזמן.

ילי: תרצה?

תרצה: זה המקום שהוא שואל שאלות, שיותר מאשר לתת תשובות יש כל הזמן מין שאלת שאלות, וכשאתה מגיע לאיזושהי תשובה, היא הופכת להיות לבסיס של השאלה הבאה. בשבילי זה מקום פשוט מרתק. ואני חושבת שזה באמת אפשרי כאשר אין סגנון ואין שיטה, ששם התשובה היא חד משמעית וכולם צריכים איך שהוא, להתחייט לתוכה. שאז הגוף הוא פשוט. הוא פשוט כי הוא לא לבוש באיזושהי שיטה, בסגנוניות, במודלים וכל הדברים האלה. ולכן אני חושבת שזה דבר הרבה יותר רחב.

עידית: אם אנחנו חושבות על טכניקה כמו בלט, יש תשובה חד משמעית. זה ברור שיש יעד ומטרה ותכלית, וכל הפרמטרים האלה מוגדרים לחלוטין מהתחלה ועד הסוף, והרקדן יודע לאן הוא צריך ללכת. ואני חושבת שמה שתרצה אומרת זה מעניין בהיבט של איזה אפשרות נותנים לגוף להיות בהקשר של מחול, זאת אומרת לשהות רגע בחומריות, בדינמיקה בתנועה של הגוף עצמו, מבלי להגדיר לו את התשובה מראש.

איריס: אני חושבת שכשגלית באה עם גופים שהם נונ-דנסרס, ולהם היא מאפשרת ללכת לאן שהם רוצים, אז השונות יכולה להיות רחבה הרבה יותר.

גלית: וזה מה שמעניין אותי. המקום הזה, שלכל אישה יש את הפורטרט האישי שלה, ואיך לתת לדבר הזה לצאת. ובאמת זה שפע, זה שופע. ולתת לגוף להיות מה שהוא, לעבוד עם מה שיש. אנחנו עובדים עם מה שיש, ואם אי אפשר ככה, איך אפשר אחרת. לעיתים אנחנו באים עם מגבלות אובייקטיביות של כאבים מסוימים, ולפעמים אנחנו מניחים מגבלות מלאכותיות, וכולנו יודעים שאנחנו מתעסקים בפיתוח שפה. ככל שנשים יותר מגבלות, אז נחקור את הגבולות של עצמנו.

עידית: שזה כמובן רדיקלי. הרי בהקשר, עוד פעם אני חוזרת לעניינים של הטכניקה, שזה כמובן מחשבה רדיקלית כשחושבים על טכניקות של סגנונות. זאת אומרת, ז'אנרים של מחול שהם מאוד מקודדים, לא עובדים עם מה שיש. מכווננים ומכוונים את הגוף למה שצריך.

איריס: ממשטרים

עידית: ממשטרים אותו להיכנס לתבניות של מה שצריך. זה בעצם ההיפך.

תרצה: כן.

איריס: דניאלה

דניאלה: לא מצאתי עד היום משהו שמצליח לאחוז בכל המרכיבים כמו סדנאות 'גילה' של גלית. יש בזה פשוט את הכל! וגלית בעצם, בצורה מוצהרת מבהירה, שהיא לא עושה טיפול, והיא לא באה לדבר על החסמים, ואם יש לך קושי מסוים, תפתור אותו בגוף. תעבוד דרך הגוף. תעשה את הדברים דרך החוויה הגופנית. תלמד את הגוף שלך ואת מה הוא יכול.

איריס: תלמדי

דניאלה: תלמדי. אני חושבת שיש משהו משחרר בעובדה שגלית לא מסמנת מה הם החסמים, הכל מעניין, הכל רלוונטי, הכל מסקרן, הכל הוא הדרך שלך. וכל מה שיצא, חשוב להכיר אותו, חשוב ללמוד אותו, ומשם להתפתח. אני חושבת שאצל גלית יש באמת את ההיבט החברתי של העשייה, יש הרבה מאוד למידה כל הזמן, גם בצד המקצועי של האמנות, אבל גם באמת בצד החוויתי, האישי, הפרטי של התהליך ושל הגוף. יש עבודה גופנית מאוד מאוד דרמטית.

איריס: אני כן חושבת שאפשר עוד להגיד משהו על האופן שבו את נותנת קול לאנשים שבדרך כלל אין להם קול, ולשכבת גיל שהיא בסוג של נקודת עיוורון חברתית.

גלית: אני עובדת עם גוף שהוא שקוף בחברה שלנו. זה גוף שמגלם בתוכו את הסטריאוטיפים ואת התפיסות החברתיות, וזה גוף שהחברה לא מצפה ממנו לנוע. זה גוף שהחברה חושבת שהתנועה נהיית קטנה, ויותר קטנה ויותר קטנה, עד שאין תנועה. ובעצם אני אומרת, לא. אני אומרת הגוף הזה יכול להתנועע איך שהוא. ויש שם רזולוציות של ניואנסים של תנועה, ובהחלט יש פה גם אקט חברתי אקטיביסטי, פוליטי, פמיניסטי של להנכיח את הגוף הזה גם בשדה המחול העכשווי.

אני זוכרת שכשהתחלתי ב-2008 עם היצירה הראשונה שלי, אם אני ככה מסתכלת מפרספקטיבת הזמן חמש עשרה שנה, אז אני זוכרת שבהתחלה אמרו לי טוב נו, זה גימיק, היא עובדת עם זקנות. וגם שמעתי מלא משפטים כמו: אני לא רוצה לבוא לראות נשים זקנות רוקדות. שזה עוד קורה זה עדיין קורה, אבל זה ככה יותר, כבר אנשים קצת יותר יודעים. וגם אני יכולה לומר שאם בהתחלה שלחתי קולות קוראים לפסטיבלים שונים, אז בהתחלה קיבלתי כל מיני תשובות של - את לא יכולה להתקבל לפסטיבל כי את לא עומדת בקריטריונים, את עובדת עם לא-רקדנים. ולשמחתי הרבה כמו שתמיד כנראה, שדה האומנות מקדים את זמנו. היום כמעט בכל קול קורא אפשר למצוא נישה שכתוב כוריאוגרף שהאג'נדה שלו לעבוד עם לא-רקדנים יכול להגיש. כלומר, יש לזה מקום. ואני

יכולה לומר שכמעט כל המסגרות האומנותיות פתוחות בפנינו - הופענו גם בהרמת מסך, גם בפסטיבל ישראל. אני באמת מאוד מודה לו על זה, לאיזיק ג'ולי, שהוא בעצם הראשון שפתח לי את הדלת לפסטיבל מחול מקצועי. ראה את הפוטנציאל שגלום בנראות של הגוף הזה, או באי-נראות. זה נכון שעם גילה הופענו בפסטיבל 'אישה', שאותו עצרה ריבי פלדמסר ירון, אבל זה עדיין, זה עוד לא היה פסטיבל של מחול, זה היה איזשהו משהו יותר כללי.

איריס: היה הקשר מגדרי

גלית: בדיוק. אז בפרספקטיבת זמן עולם האמנות השתנה. ההיבט החברתי, יש לנו עוד הרבה דרך לעשות בו.

איריס: למה גוף בוגר? למה לא 'זקנות'? אורית

אורית: יכולים לקרוא לי זקנה, אני לא מרגישה ככה. אז כאילו זה נוגע ולא נוגע. אני זקנה שרוקדת, אוקיי? אני לא מרגישה זקנה.

איריס: זקנה רקדנית?

אורית: את מתקילה אותי בעניין הזה ואפשר לדון בו. אני אולי עוד כל מיני דברים, ולא.

איריס: אני מתקילה אותך כי גם אני מתמודדת עם זה. זה מעניין אותי, אישית.

אורית: זו סוגיה.

ילי: תרצה?

תרצה: אני באמת לא יודעת מה להגיד על זה. אני מרגישה שאני דווקא משתכללת, אז אם זקנה זה להשתכלל, אז זה בסדר לי.

ילי: בעצם מה שאנחנו מנסות לדבר עליו פה, זה על הקונוטציה השלילית שיש למילה 'זקנה'.

תרצה: אני חושבת שאני פשוט לא רוצה להידבק למילה הזאת עם הקונוטציות של פעם, ואם ימצאו לזה איזשהו הרחבה, אז אני אולי אוכל יותר להגיד על זה משהו.

ילי: יעל, למה קשה לך עם המילה להזדקן? הזדקנות, מזדקנים?

יעל: כי באנגלית aging זה לא קשור ל old, זה קשור לתהליך שאתה הזמן עובר ואתה והגיל שלך משתנה.

ילי: נכון, אבל באנגלית כשאת אומרת aging את עושה רפרנס להזדקנות, נכון שה- verb עצמו, aging, הוא תהליכי. בעברית אין את זה, זה באמת הרבה יותר in your face. אני שואלת כי יש עניין פוליטי סביב ה....

יעל: במידה מסוימת הגיל הוא גם לא בהכרח מה שמגדיר אותך. והמון פעמים בעיקר אנשים מבוגרים יותר, הגיל נורא מגדיר אותם, ומגביל אותם, ולא מסתכלים עליהם כאנשים שהם חשובים, או יש להם מה להגיד, או לא מכבדים את הדעה שלהם כי הם כבר זקנים. אז מהבחינה הזאת, אני חושבת שההתנגדות להזדקנות, כי אני מרגישה שהגיל במקרה הזה לא צריך... הרבה פעמים הם דווקא אנשים צעירים יותר מדברים שטויות. אני חושבת שכל מקום הוא כל גיל יש לו את היופי שלו, הקשיים שלו הנושאים שלו. אבל זה לא צריך לקבע אותנו. אבל כן, אפשר להגיד הזדקנות

איריס: דניאלה

דניאלה: קבלה מתייחסת לאופן שבו אני מבין את התהליכים שקורים בחיים שלי, לעובדה שאני לא חושש עד כדי חרד מההזדקנות. שאני רואה את הזיקנה כתקופה מורכבת בחיים. נכון, יהיו בה אובדנים, יהיו בה שינויים שאולי אני לא רוצה בהם, אבל יכולות להיות בה גם הזדמנויות, ולא רק קטסטרופה של מדרון חלקלק עד למוות. אז התחושה הזאת של קבלה היא בעצם מכילה בתוכה חוסר שיפוטיות, למצב לשינוי. חוסר שיפוטיות כולל גם גילנות נמוכה, אייג'יזם, זאת אומרת התפיסה שלי על הגיל היא לא רק שלילית. אני נתתי את המילים חוסר שיפוטיות לחוויה שגלית תיארה כל כך מושלם, כתהליך שהיא רואה שעובר על הנשים שהיא פוגשת. וגלית מתארת הכל גם בבזו סקרנות לאנשים ולעולם שהם מביאים, ולרישום בגוף שהיא מתארת, וביקשתי ממנה את הרשות ואת הזכות ללוות אותם במחקר.

ילי: מה את חושבת עידית?

עידית: קודם כל אני חושבת שאני שמעתי איזשהו שיח לגבי המילה 'דודה', שדודה זה כמו סוג של מילת גנאי כלפי נשים. אני קודם כל חושבת שאסור להתעלם מהעניין המגדרי פה, כי הוא ממש משמעותי, גם בהקשר של 'דודה' וגם בהקשר של 'זקנה' או 'זקנות'. קראתי לא מעט מחקרים שנכתבו מהתחום הזה של סוציולוגיה, אנתרופולוגיה, וזה הרי ברור לכולנו שאנחנו חיים בחברה שהיא אובססיבית לגבי נעורים. אבל היה כתוב שמה במפורש, שאובדן הנעורים נחווה בצורה הרבה יותר קשה אצל נשים מאשר אצל גברים, בגלל שתחושת ערך העצמי של נשים קשורה לגוף שלהן, ולחזות החיצונית שלהן, וגם ליכולת התנועה שלהן.

המילים כבר כל כך נגועות בכל כך הרבה סטריאוטיפים, שנים של סטריאוטיפים, שמאוד קשה לנתק את זה. וגם אני היום, כשאני נגיד ממליצה לסטודנטים על העבודות של גלית, ללכת לראות, אני מוצאת את עצמי אומרת מין דיסקליימר כזה, של 'זה לא חוג של מחול קהילתי לסבתות'. זה כמעט

מביך בעיניי שאני מתבטאת ככה, כי זה מייצג בדיוק את כל מה שאני לא רוצה להגיע אליו, אבל אני מרגישה שהמינוחים האלה מאוד נגועים בשנים של סטריאוטיפים דכאניים, ולא הוגנים בעיקר. איריס: אני חושבת בדיוק הפוך ממך.

עידית: מעניין

איריס: כי אני חושבת שכל המונחים הסטריאוטיפים האלה, הנגועים, ההיסטוריה מראה שהטכניקה הנכונה היא להטעין אותם במשמעויות חדשות, כמו nigger כמו queers, אלה. עידית: לעשות להם reclaiming (לגמרי), או re-coding.

איריס: אני חושבת שהמילה 'זיקנה' היא ממש חשובה. חשוב להשתמש בה. שהנכדים שלי אומרים סבתא את זקנה, וההורים שלהם אומרים, לא, היא לא זקנה אל תגידו את זה, זה לא יפה. אני אומרת: לא, אני זקנה, זהו!

עידית אני מרגישה, זאת קריאה שלי, שיש משהו בבחירה הזאת, שקשורה גם לתבונה, לתבונה של גוף. החיבור הזה של...

ילי : באיזו בחירה?

איריס: גוף בוגר?

עידית: כן. אני תמיד אוהבת לדבר בהקשר של מה שגלית עושה על פטינה. על הדבר הזה המונח הזה, שאני נחשפתי אליו בהקשרים אחרים לגמרי של מחקר תרבות. פטינה, חלודת הנחושת, הדבר הזה שמצטבר על כלים ישנים, על ספות, על תמונות. ובמחקר התרבות נוהגים לומר שפטינה זה סמל סטטוס, בגלל שככל שרואים את הדבר הזה יותר נוכח, בעצם מבינים שהחפץ או כלי הנוי, בעצם יש לו היסטוריה של שנים בתוך המשפחה, וזה מבטא את היוקרה והמעמד שלה לאורך שנים. אם מתרגמים את זה למה שגלית עושה, אני נוהגת לדבר במונחים של corporeal פטינה, של פטינה גופנית, שזה משהו שהוא מאוד הגיוני בסגנון שהוא הבית שלי, שאני מגיעה ממנו שזה פלמנקו. שהרקדנים מגיעים ל-prime שלהם, לשיא שלהם בגילאי שישים ו... והם נחשבים מאסטרים, והם נחשבים אלה שאוצרים בגופם את ההון, את המורשת, מתייחסים אליהם בהמון כבוד, יש המון הערכה לידע שלהם. ונגיד פטינה של זמרי הפלמנקו, שהקול שלהם הרי חרוך ושחוק, משנים שנים של שימוש. ויש יוקרה בגילויים החומרניים האלה, של נגיד, התנועה שהיא כבר לא התנועה של הצעירים. אפרופו לורקה, 'משחק הדואנדה ותורתו', שהוא מדבר על זה שהזקנה בת השמונים, בלהניף יד ורקיעה אחת ברגל ניצחה בתחרות ריקודים. ואני חושבת שבתרבות המערבית כשהז'אנר הראשון שלה, שכיוונן את כל האונטולוגיה, את כל התפיסות לגבי מה זה מחול, מה זה גוף רקדני,

מה זה כוריאוגרפיה, שזה הבלט. הבלט כיוונן את כל המחול המערבי לתפיסות כל כך מסוימות, שהם בדיוק האנטי-פטינה, כי גיל לא קיים בבמה של הבלט. מהמיסגור הנרטיבי שהדמויות הרשעיות, זאת אומרת המכשפות, הן תמיד נורא מבוגרות, או character dancers הן אלה שבעצם יש להם תפקידים שלא דורשים טכניקה. אז יש את המיסגור הנרטיבי, אבל יש גם את הדבר עצמו, שגיל במחול, במחול כמו בלט, זה משהו שהוא לא נראה על הבמה. ויש פער מאוד גדול בין החוויה הסובייקטיבית של הרקדן שמרגיש את הגוף שלו מתבגר, על כל מה ששמשתמע מזה. אז זה שהגוף פתאום יותר קשה לו, פחות מצליח לעשות דברים וירטואוזים, אז זאת החוויה הסובייקטיבית של הרקדן, אבל החוויה שנראית כלפי חוץ, מה שהקהל כל כך משתאה למולו, זה גופי הנעורים שהם באמת על-טבעיים, טכניקאים פנומנליים, ואני מרגישה שלהנכיח דווקא את הגופים המבוגרים או הבוגרים או הזקנים, ולשים אותם center stage בתוך עבודות, ולמקם אותם עם כל החומריות הייחודית שלהם, זאת אמירה! כן, מהבחינה הזאת אני חושבת שיש פה משהו בפעולה שגלית עושה שהיא אונטולוגית, בהקשר של ה'יש' של המחול, היא מאוד משמעותית. היא מתחברת באופן כללי לתהליכים שקרו במחול העכשווי פחות או יותר משנות התשעים או סוף שנות התשעים, ולגמרי אל תוך המילניום הנוכחי. כי בעצם עד לנקודה הזאת בזמן, גם עם כל השינויים שעברו על המודלים המחוליים הגופניים שראינו, תקרת הזכוכית הזאת, של לראות רקדנים, רקדניות נונ-דנסרס, שהן מאוד מאוד מבוגרות, זה עדיין לא נפרץ, והיה צריך להכניס את זה. ופתאום לראות את הגופים האלה במרכז הבמה, בעצם קרא תיגר כנגד שנים של אבחנה בין הגוף המחולי, המורם מעם, המיוחס, הטכניקאי, לעומת הגוף היומיומי של של האדם הפשוט. ולא! גם הגוף הזה יכול לרקוד.

גלית: המילה 'זיקנה', בעיניי אין לי אין לי איתה שום בעיה. היא לא טעונה עבורי, אבל היא עדיין טעונה עבור החברה. וגם בהתחלה, אני זוכרת שעם המופע גילה רציתי לתת למילה 'זיקנה' מקום, וראיתי כמה שזה מעורר התנגדות, והבנתי שאני צריכה לעשות את השינוי הזה לאט. ואני חושבת שזה דרך שנצטרך לעשות. עדיין קשה לחברה לתפוס שאפשר לעבוד בצורה מעמיקה, גם כשאני מבוגרת, גם להתחיל משהו חדש עם הגוף. וכשאני מרצה לנוער או לסטודנטים לריקוד, אני מבקשת מהם לדמיין, איך שמזמינים אותם למופע שיש בהם נשים מבוגרות, שהם לא רקדניות, בגילאי שישים עד שמונים ושמונה, איך הם חושבים שהמופע הזה יראה. והם נוגעים בכל הסטריאוטיפים של החברה. ואני נתקלת בזה המון מהמקום הזה, שכאילו זה מטלטל. המפגש האחר הזה עם הגוף הזה, בתנועה, בריקוד, זה כאילו סוג של טרנספורמציה של התבוננות על החיים, או על גוף, כי כולנו נהיה זקנים בסוף.

ילי: אבל מה הם אומרים? הנוער?

גלית: שהמופע יהיה איטי, שתהיה מוזיקה מיושנת כזאתי, שבטח תהיה הרבה הצגה, והרבה מימיקות של פנים. פחות או יותר דברים כאלה.

ילי: אז בואו נדבר על GO

גלית: אז בעצם GO זו יצירה שסימלה עשר שנים לעשייה שלי. ואחרי עשר שנים, אמרתי אני רוצה לעשות מניפסט, מניפסט 'כן' לגוף המבוגר או הגוף הבוגר. ואמרתי, אני רוצה לעשות את העבודה הזו בסוזן דלל על הבמה הגדולה, שזה ה'מעוז', אני אומרת במירכאות, של המחול העכשווי בישראל. וחשבתי שאם זה ככה מניפסט, אז יהיה מעניין בעצם להביא שני גופים שמובחנים סטריאוטיפית על הסקאלה החברתית. אחד זה הגוף הנשי המבוגר שאנחנו כחברה מדירים, לעומת הגוף הצעיר, הגברי, של הלוחם, של טייס הקרב, שאנחנו כחברה מאדירים

ילי: הישראלי

גלית: הישראלי. אני מדברת על המקום שבו אני חיה. ממש ככה. ובעצם בתוך העבודה הזו, גם הזמנתי את הנשים לדבר על החלומות שלהן. וכמעט לכל הנשים היה חלום לרקוד, והחלום הזה נקטע מסיבות של תפיסות חברתיות מטעם בעיקר של ההורים. ובעצם, הדימויים שהיו ב GO זה היו דימויים של הבלט הקלאסי, שהוא מאוד היררכי, ושל הצבא, מבנים צבאיים. אבל הגוף שרקד אותם, זה הגוף הנשי המבוגר. אז בעצם עולות שאלות: האם אנחנו רקדניות? האם אנחנו האמהות? האם אנחנו הלוחמות? איפה זה מיטשטש, איפה אנחנו זקנות? אז את כל המרחב הזה עניין אותי מאוד מאוד לבדוק, וכמובן גם כל הנושא הזה שלפקי [Lepecki] מדבר עליו על הכוריאו-משטור וכוריאו-פוליטיקה. אז אני בעיקר הלכתי על העניין הזה של איך גוף מתנהל בתוך מסגרות צבאיות, ואיך הוא מתאים את עצמו/ שזה משהו שהוא מאוד ישראלי, שאנחנו' הצבא הוא חלק מההוויה הישראלית שלנו.

ילי: עידית

עידית: אני חושבת, שבשרואים את המופעים של גלית, מבינים משהו על דרמטורגיה, כי העבודות יש בהן דרמטורגיה ברורה שקשורה לאג'נדה של גלית, ולאופן שבו היא עובדת, אבל זה גם דרמטורגיה של מופע. זאת אומרת דרמטורגיה שאמורה לתת את הפענוח הכי טוב או הכי מדויק, הכי קוהרנטי לרעיון מסוים. אני חושבת שמה שעולה עבורי נורא חזק, זה המקום שכל מה שקורה בסטודיו וכל מה שקורה על הבמה, בסופו של דבר גם יש לו אדוות באופן שבו הנשים האלה הן

נשים בחברה אחר כך. העובדה שבפעולה הזאת, שמתחילה בסטודיו ומקבלת ביטוי גם על במה היא מחברת או מחזירה את הנשים האלה לגוף שלהן, והיא מחזירה אותן גם להבנה של יכולת הסוכנות שלהם, ה- agency שלהם. העובדה שהן, והגוף שלהן, על כל מה שמשתמע בגוף שלהן, יש לזה משמעות בעולם, ולנוכחות שלהן יש משמעות בעולם.

גלית: אני אולי אוסיף על זה, שזה בעצם הגוף מפסיק להתנצל על עצמו, והוא נוכח.

עידית: Amen to that!

גלית: הוא נוכח, הוא קיים, יש לו say גם תחושתי וגם החוצה. זה הופך להיות שיח. אני לא האישה המבוגרת שבה, אלא אני רוקדת יש לי מה לומר אני מתחברת, אני חוקרת, אני באה להופעות, בדיוק ה- agency הזה שעידית דיברה עליו.

ב GO כן יש נושא, וכן יש נרטיב. וכן, רציתי לגעת, לשים מעין וידויים של הנשים, של דברים שהם כאילו מסתירות, אבל ההיפך, להנכיח אותם על הבמה, שהם כבר לא יהיו מוסתרים. וזה דברים שדיברנו עליהם, גם על החלומות וגם על הדברים שאני מסתירה. ואיזה דברים אני מוכנה להנכיח על הבמה ואיזה לא. אולי אורית תספר רגע את המקום שלה, ואיך זה מתכתב עם תפיסה שיש לי על גוף שהוא מושלם. אוקיי? אפרופו הטחורים

אורית: אני חושבת שיהיה הכי יפה אם עידית, נדמה לי שזה בכותרת

עידית: החלטתי שאם אני כבר כותבת מאמר על GO ואני הולכת על זה עד הסוף, שאני בוחרת בכותרת של המאמר הזה, את המשפט שאורית אומרת. ולמאמר קוראים, החלק הראשון של המאמר, של הכותרת זה Do you think combat pilots have hemorrhoids? - אתם חושבים שלטייסי קרב יש טחורים? שזה משהו שאורית אומרת אחרי שהיא באמת מתארת את שגרת...

אורית: כן, דיברנו על שגרת היום, על הערב, שמכינים את השזיפים, וכולי. אבל, אני חושבת שהסרבול הזה מאפשר בעצם כל כך הרבה הסתרה. לא רואים את הגוף, גם לא של הטייסים. יש משהו במבנה של הסרבול שמכסה. ואני באה ומספרת את הדבר, שכאילו בעצם אתה לא אמור לדבר על זה, לא אמור לספר לאף אחד שאתה סובל מזה. וזה בא ככה. לדבר.

גלית: וזה גם מתכתב עם המקום של תפיסות על מה מותר לדבר ומה אסור.

אורית: אגב, גם לצעירים יש טחורים.

גלית: ולרקדניות של בלט קלאסי יש טחורים?

אורית: לא. אין. אין.

ילי: אני רוצה רגע לשאול אתכן, תרצה ואורית, על הרגע הזה של לעלות על הבמה. בגיל הזה עם הגוף הזה. אני לא יודעת אם אני עכשיו רוקדת אצל גלית ואני הולכת לבמה זה לא קל לי.

אורית: קודם היא צריכה לבחור בכך.

ילי: בהנחה שהיא בוחרת בי

תרצה: לי זה האתגר נהדר. אתגר שנורא פחדתי ממנו אבל גם נורא, זה נורא ריתק אותי.

ילי: ממה פחדת?

תרצה: ארבעים שנה קודם רקדתי

איריס: איפה?

תרצה: רקדתי, מה שהיה פעם בת-שבע 2, מה שהיום זה עם אנסמבל בת-שבע. אחר כך רקדתי בכמה להקות קאמריות, הייתי עם כרמון בארצות הברית. רקדתי. ופתאום אחרי ארבעים שנה שוב לעלות ולהופיע לי זה היה מאוד מפחיד, אבל גם מאוד מאתגר. קודם כל, זה להיכנס למשטר של חזרות. זה להיכנס ל... אני לא יודעת איך אני אהיה? אעמוד בזה, אני לא אעמוד בזה.

ילי: ואת נהנית בסופו של דבר מהופעה?

תרצה: מאוד מאוד.

איריס: כי מה?

תרצה: זה התרגשות כזאת פנימית... איזה שהוא... אני אפילו לא יודעת איך להגיד את זה. זה אפילו לא במילים, זה משהו... התחושה הזאת, של איזה זרימה כזאת. ראשית כל, זה יום שאני בכלל לא אוכלת לפני זה. אני צריכה להרגיש את כל הקווים בתוך הגוף שלי נקיים לגמרי, שכל תנועה שאני אעשה, שום דבר לא יעצור אותה, איזה פשטידה או איזה חתיכת עוגה או איזה שוקולד, או משהו. בשבילי לעלות לבמה זה קדושה. זה הקדושה.

ילי: ובשבילך אורית?

אורית: תוך כדי שיחה עכשיו חשבתי מה קורה לי לקראת הופעה. ואני חושבת שהכיוון הוא לא החוצה, אלא דווקא פנימה. ויש התכוננות, יש דריכות, יש משהו בי שנאסף. זה לא היה באג'נדה שלי, כאילו זה לא היה המטרה. אבל היום זה נראה לי משהו שיש לי משהו להגיד ואני רוצה שיראו את זה, אני שם לגמרי.

גלית: אבל את הרבה פעמים אומרת שיש אורית בחיים ויש אורית על הבמה.

אורית: אני חושבת שזה מה שמאפשר לי *absolutely* להיות שם. להיות!

גלית: אני יכולה להגיד על אורית שזה כיף גדול לעבוד איתה, במובן הזה שהכל אפשרי. כלומר, אין דבר שנראה טוב, נראה לא טוב. נגיד, ב-557 יש לה קטע, שהיא מכניסה מלא סוכריות לפה ובסוף יורקת אותם. ותוך כדי זה שהיא רצה, נוזל לה רוק והכל. היא באמת מתמסרת עד הסוף, גם ברעיונות וגם בפיזיות של הגוף. מה שלפעמים, כשאתה עובד עם נון-דאנסרס, אז עדיין נכנס המקום - אוי, אבל אנחנו נראה לא טוב, אוי, זה לא. ואז יש את התהליך הזה שאנחנו עוברות ביחד דרך החומריות של הגוף, וגם שאני מספרת להם מה הרעיון, ואני מנסה להסביר להן מה אני רוצה להעביר דרך זה. ואז יש איזה שהוא חיבור, אוקיי, בסדר. אז אני מבינה, אז אני אביא את הגוף למקום הזה.

איריס: דניאלה

דניאלה: חוויה של אדם מזדקן שהוא משמעותי, שהוא עושה דברים משמעותיים, היא חוויה מאוד חשובה לרווחה הנפשית ולהזדקנות המיטבית. בתוך משמעות אנחנו מתייחסים לשני תחומים: תחום אחד של שייכות - באמת התחושה שאני חלק ממהו, שאני לא לבד, והחצי השני בתוך משמעות הוא חוויה של מורשת - יזכרו אותי, אני משאיר משהו אחרי בעולם. החוויה הזאת של מורשת, אנחנו יודעים מהמחקר, שהיא מפחיתה חרדת מוות ומגבירה רווחה נפשית, משחררת את האדם בעצם להזדקנות מיטבית, לפעילות, לפעול להשגת המטרות שלו וליהנות מהזמן שלו. מורשת גם היא יכולה להיעשות על ידי איזה שהוא ציר תוכן מאוד משמעותי שאני עושה, אבל היא גם יכולה להיות חלק מהחיים שלי, הקהילה. תחשבו על יישובים שיש להם איזושהי מורשת ישראלית והם מקדמים משהו שיישאר גם אחריהם, גם דרך תעסוקה, אבל גם דרך משפחה.

כמובן אני רוצה גם להגיד, שההיבט של משמעות, יש פה קבוצת השתייכות סופר מיוחדת, וכל כך יודעת שהן עושות דבר גדול, ייחודי, שיש לזה גם ערך של מורשת. הן ממש פרצו דרך, ושמן הולך לפנין היום, וילך אחריהן גם שנים קדימה. זה משהו כל כך מיוחד, גם בשדה האמנותי גם בשדה הפסיכולוגי, גם בשדה החברתי. אני חושבת שזה ערך שהן מרגישות גם אם הוא לא מדובר, וכמובן ההיבט של הקבלה.

איריס: עידית בשבילך יש הבדל בין הרגע הזה של המופע בריקוד מקצועי של אנשים מקצועיים, שזה מה שהם עושים בחיים וזה מה שהם עשו כל הזמן, לעומת מופע של אנשים שעובדים באופן מקצועי, אבל הם נון-דנסרס?

עידית: אני חושבת שזאת שאלה קודם כל איך גם אנחנו, בעיני, כקהל, מתייחסים לזה, לרגע הזה שאת מדברת עליו, זאת אומרת בהיבט של הציפיות שלנו גם. מה אנחנו מצפים? אנחנו סלחניים

יותר לנשים שמופיעות עם גלית בגלל שאנחנו יודעים שאנחנו מגיעים לראות קבוצה שהיא מורכבת מנונ-דנסרס, כן? לא? בעיניי יש להן יותר חירות, כי האופן שבו גלית עובדת איתן בסטודיו, והקשב שהיא מביאה אותן אליו בהקשר של הגוף שלהן, והחיבור אל הגוף שלהן, הוא הרבה יותר מאפשר, הרבה יותר מכיל, הרבה יותר סלחני מאשר רקדנים מקצועיים, שאני חושבת שסלחנות והכלה כלפי הגוף זה לא ממש תדרים שאנחנו רגילים לחוות אותם. עדיין התובענות והציפייה מהגוף היא לתוצרים, לתבניות שיענו על קריטריונים/ערכים אסתטיים מסוימים, ולמדוד את כל הדבר הזה במונחים של הצלחה ו/או כישלון.

איריס : אני יכולה לשאול אותך שאלות גסות?

גלית : בבקשה תשאלני.

איריס : את עושה אודישנים?

גלית : אני לא עושה אודישן.

איריס : את לא עושה, את לוקחת אנשים שאת מכירה ואת יודעת שיתאימו?

גלית : עד עכשיו, כן?

איריס : אוקיי. והם מתחייבים בהסכם כתוב?

גלית: זה גם משהו שלאט לאט עם השנים למדתי לדייק את עצמי. זה כל שנה השתכלל, ובסוף אני עושה איזשהו סוג של תיאום ציפיות. אני יושבת, אני מדברת, אני אומרת מה הייתי רוצה, מה יכול לקרות. מנסה להניח כמה שיותר דברים שאני חושבת שיכולים להיות בעייתיים בתוך תהליך יצירה.

איריס: הם מקבלים כסף על תהליך החזרות או על מופעים?

גלית: זה קטע שהוא עדיין לא פתור. כלומר, המקום הזה של איך אנחנו מתנהלים בצורה כלכלית תקציבית. אני יכולה להגיד שאני נתמכת על ידי מנהל תרבות בתקנת פרויקטים, לא כיוצרת עצמאית. שוב, בגלל קריטריונים של מיהו רקדן מקצועי ומי הוא לא רקדן מקצועי. ואני מבינה שגם תהליכים כאלה בסוף יקרו. יש זמן לזה, צריך להבין מה המשמעות לעבוד עם לא רקדנים. אתה עובד הרבה יותר שעות. אני יכולה להגיד, שבשאיני עובדת על יצירה, רוב הפעמים אני כמעט עובדת שנה שלמה. כלומר, התהליך הוא ארוך. הוא ארוך, גם כי אני עובדת עם נשים, זה לא תעשי ככה, תעשי ככה וזה קורה. ואני יכולה להגיד שבהיבט הכלכלי אנחנו, בואי נגיד, גם אם אנחנו מקבלות משהו, אנחנו מקבלות סכום מאוד זעום, זה כמעט התנדבותי, כי אחרת זה לא היה יכול להתקיים. ה- wishful thinking שלי, זה שיום אחד יהיה מרחב שבו נצליח לקיים להקה, שכל מי שרוקד בה,

וגם הכוריאוגרף עצמו, יוכל לקבל שכר על מה שהוא עושה. כרגע כדי לקיים את הדבר הזה, זה מאוד, זה לא הדבר. לא לרקדניות ולא לכוריאוגרפית.

איריס: אבל בכל אופן הזמנת עכשיו כוריאוגרפים, (גלית: נכון). הזמנת את גלעד ירושלמי ואת ענת גרגוריו. בעצם, איך זה עובד? (נכון), מעניין אותי הפרוצדורות.

ילי: רגע, גם את ניב ואורן

גלית: ועירד בן-גל, לחמש עשרה שנה, כן. זו פעם ראשונה שאני מזמינה כוריאוגרפים מבחוצ ליצור עבודות לנשים מתוך בית הספר. כי רוב הזמן אני זו שיוצרת, ובעצם כבר יש רקדניות, אז למה לא? וכשעידית באה עם העניין הזה של הרטרופקטיבה על ה-חמש עשרה שנה, אז אמרתי רגע, בואי נעשה בכורות. בואי נזמין יוצרים אחרים ליצור לנשים האלה, כדי לפתוח. אז היוצרים מקבלים תשלום. הרקדניות לא, כרגע. לרובן זה פעם ראשונה שהן עולות על במה, בצורה כזו. להגיד שזה שאני שלמה עם זה, לא. אבל אני גם מודעת לדרך, שאם רוצים לעשות משהו, צריך למצוא את הדרכים שהם יקרו.

איריס: את קוראת להם להקה?

גלית: או זאת, שאלה טובה שאני גם שואלת את עצמי. אני לא קוראת להם להקה, אבל כשאין לי כוח להסביר, אני אומרת להקה, כי אנשים לא יבינו, כי מבחינתי זה פרויקטים. כלומר, כשאני יוצרת אני מביאה איזשהו נושא ואני עובדת עליו, ולא בהכרח בעבודה הבאה אותן נשים יתאימו לנושא הזה. ואני זוכרת שעשיתי איזה שהוא סיוור מקצועי באנגליה, ופגשתי כל מיני מנהלי להקות של אנשים מבוגרים, ואני זוכרת שהם אמרו לי "מה את עושה כשמישהי כבר לא מתאימה ללהקה, איך את אומרת לה את זה?". ואני יכולה להגיד שבאופן מאוד אינטואיטיבי לא רציתי לקרוא לזה להקה, ואני גם אומרת את זה לנשים, שאני עובדת פרויקטואלית - אני בוחרת פרויקט, ואז אני בוחרת את הנשים. אני כן אגיד למשל שעם *כחולות*, שאנחנו כבר המון שנים ביחד, מ-2020... קרה לנו גם בתוך *כחולות* שהיו לי כל מיני פרויקטים בחו"ל, ופתחתי את זה בפני הקבוצה, ואמרתי, אני בוחרת מהמקום המקצועי. הערכה והאהבה יש לי לכולן, אבל כשאני צריכה לבחור את מי לקחת איתי לפרויקט הזה, אני בוחרת ככה, ואני גם מנמקת למה. עכשיו אני בטוחה שזה קשה וזה מורכב. אבל זה המצב אני לא יכולה לקחת את כולן. והעוגן שלי זה באמת מה נכון לי בפן המקצועי.

ילי: איך נבחרו הנשים לפרויקטים עם הכוריאוגרפים שעובדים עכשיו?

גלית: זו פעם ראשונה שעשינו אודישן. לא היה דבר כזה, זו פעם ראשונה. אז גם אמרנו איך נעשה את זה? כי אף פעם לא רציתי לעשות אודישן. והפעם אמרנו, אוקיי אנחנו עושים אודישן, לא רק

לכוריאוגרפיה. יש גם קטע של מקבץ סולואים בסוזן דלל, שהייתה ועדה אומנותית שבחרה את הסולואים. ואני זוכרת שאמרתי לנשים בקבוצות, שאנחנו עושים אודישן כי אני רואה בזה חשיבות גם כמעשה פוליטי. להגיד, אני רוצה לבוא עם הגוף הזה, ואני רוצה להופיע. אבל אם אתן חושבות שזה יגמור אתכן לשמוע את ה'לא', אז כנראה שאתן עדיין לא בשלות לבוא לאודישנים. כי גם אנחנו כיוצרים עושים כל הזמן אודישנים, ואנחנו שומעים יותר 'לא' מ'כן' בדרך כלל. ואנחנו מבינים שזה חלק מההתנהלות שלנו בעולם הזה.

ילי: זה סימן של התמסדות? אודישן זה כבר זה עניין יותר מובנה. עד עכשיו לא עשית, בחרת. איריס: זה המנגנון של שדה המחול.

עידית: אני חושבת שהמקום הזה שבו מזמינים, גלית מזמינה או אנחנו, במסגרת אירועי חמש עשרה שנה, או הרטרופקטיבה של האגודה הישראלית לחקר המחול, אז היוזמות האלה הניעו את ההזמנה גם של ניב אורן, גם של ענת וגם של גלעד. אני חושבת שלהתבונן על הרגע הזה שבו כוריאוגרפים עכשוויים אומרים 'כן' להזמנה כזאת, זה גם לא עניין של מה בכך. כי זה בעצם אומר, שהעשייה הזאת של גלית עם הנשים האלה זה לא רק משהו פנימי שמדבר ומתקיים בתוך עצמו. זה אומר שהגופים האלה הם מעניינים, רלוונטיים ומסקרנים גם כוריאוגרפים אחרים. מספיק מסקרנים מספיק בשביל לבוא ולהגיד כן, אני רוצה או רוצה לצלול לתהליך יצירה כזה. זה היה נורא מעניין לראות את ניב ואורן, כאילו לראות את הנשים המבוגרות, בוגרות, זקנות, לא משנה כל הטרמינולוגיה שהצפנו פה היום, עושות ניב ואורן. זאת אומרת ניב ואורן הביאו את הדבר שהם עושים לגופים שלהן. ענת יצרה עבודה שהיא בעיניי לגמרי מדברת את ה-DNA של עבודות של ענת גריגוריו, וכנ"ל גלעד. וזה מדהים לראות כמה היוצרים לקחו את עצמם ואת מה שמעניין אותם, את ה-DNA הכוריאוגרפי שלהם, ופשוט צללו לתוך המרחב הזה, והפגישו את החומרים שלהם ואת את מוקדי החקר שלהם עם הגופים האלה.

גלית: היה לנו מאוד חשוב, שברמה האנושית יהיו כוריאוגרפים שיוכלו להיפגש עם לא-רקדנים. אבל אני גם רוצה להגיד משהו על, כלומר, אני כל העניין הזה של הגדרה, רקדן לא-רקדן, זה נמצא לנו גם ב-*Acting our Age*, יש טקסט לאורית, את רוצה להגיד?

איריס: בטח שתגידי

אורית: כשאני עומדת בפוזיציה של רקדנית קלאסי, ואני אומרת:

I'm a dancer

I'm not a dancer

I'm a non-dancer dancer

No, I'm a performer

No, I'm a writer I'm a grandmother

וזה ממשיך עוד ועוד ועוד. באמת נוגע בשאלה מי אני?

איריס: כי להגיד נונ-דנסר זה כאילו להגיד משהו שהוא לא.

עידית: נכון

גלית: אבל אני אומרת שהוא כן.

גלית: לא צריך להיות רקדן. אני אומרת איכות נונ-דנסרית

איריס: אולי תקראי לזה, אני מוכנה להמציא טרמינולוגיה. יס דנסרס!

גלית: כי זו גם סוגיה שעולה בחו"ל. כשאני נמצאת בכל מיני מסגרות של סדנאות או יצירות שאני

עובדת עם נשים מבוגרות בחו"ל, או בכנסים, זאת שאלה שכל הזמן עולה. ועוד לא מצאנו הגדרה

או המשגה.

אורית: בעצם אנחנו נורא אמיצות. שב-*כחולות* אנחנו מזמינות את הקהל לשבת 20 ס"מ מאיתנו.

זאת אומרת כשזה בסוזן דלל, מה שרואים רואים, אלא אם כן הם באים עם משקפת. ופה הם יושבים

לידינו. העיסוק של *כחולות* זה בזהות, בשבר, בבנייה. קבוצת נשים זקנות לבושות בשמלות

כחולות, שרק הדבר הזה מחזיק את הפועלות, את הציונות, את הדיכאון, את אתא. אותי, את השומר

הצעיר, את הביחד שלהם, הקולקטיב, והאינדיבידואל שנמצא בתוך הקולקטיב. מצבים של לאבד

את הקרקע. אני אומרת את זה, ובאמת השיחה הזאת בקונטקסט של החיים היום מקבלת משמעות.

עידית: כשכתבתי איזשהו טקסט על פסטיבל ישראל 2020 ועל הבכורות שעלו שם, הבכורות

הישראליות, כי הרי קורונה וזה, לא היו מופעים בכלל מחו"ל. אני זוכרת שכתבתי משהו כמו, ש-

כחולות זה רקוויאם לחומה ומגדל, ושהנשים האלה בעצם מציעות אלטרנטיבה אחרת לקהילה. זאת

אומרת איזושהי אפשרות אחרת להיות יחד. יחד של רכות. אפרופו גם כן, הקונטקסט הנוכחי, שאני

מרגישה שלראות את *כחולות* כרגע, אני חושבת שהתקופה הולכת להטעין את העבודה הזאתי

במטענים כל כך הרבה יותר חזקים. זה עבודה שהרלוונטיות שלה למקום הזה, דווקא בגלל שהיא

מבוצעת על ידי נשים בגיל הזה, הרלוונטיות שלה היא ממש קריטית למקום הזה. אם אנחנו רוצים

להתקדם לאנשהו.

גלית: ב-כחולות התחלנו עם השאלה של מה הדבר שאנשים מבוגרים הכי מפחדים ממנו. אתם יודעים?

איריס : ליפול

גלית : ליפול. אז זה משהו. כלומר נפילה. וזה משהו שהוא גם מאוד נוכח בסטודיו. כלומר, בתוך הסטודיו יש המון דיבור "אבל אני מפחדת ליפול", "אבל אני מפחדת שלא יהיה לי שיווי משקל", או כל מיני שאלות: "עכשיו יושבים או עכשיו עומדים?" אני מוכרחה להגיד שכבר עם השנים זה ממש נפרם, אבל המקום הזה של ליפול ואוף באלאנס, הוא מאוד נוכח בסטודיו.

חיפשתי איזשהו משהו שייתן לנו את התחושה של קרקע לא יציבה ואיך אני יכולה להפוך אותה, ולנכס אותה עבורנו כבית, אבל גם במובן הפואטי, גם בהיבט הפיזי וגם לנכס אותו כבית לעצמי כאישה. איך אני אוכל לחוש בבית, בגוף שלי כאישה היום. ואז בעצם פניתי אל...שוב, שידוך של נטלי לאיריס מועלם, התפאורנית המופלאה. וגם זה היה מרתק לראות את הדרך שעשינו כדי למצוא כל מיני קרקעות לא יציבות, ממתנפחים וכאלה. זה היה מקסים לראות איזו דרך עברנו, עד שהיא מצאה את הכדורי כסף האלה, שבעצם הם גם מאפשרים להישען עליהם, וגם מאפשרים לדרוך עליהם, ושהם לא יהיו יציבים. ועוד עלו עוד המון המון דימויים. ובעצם כחולות מתעסק במרחב הזה של ה... בואי נגיד, של האתוס הציוני והגוף הקולקטיבי, בין אתוס לארוס, ארוס והגוף הפרטי. מה אני מאפשרת לי כאישה? עד איפה אני הולכת, עד איפה אני הולכת עם זה? וכל הנושא הזה של להיות קרוב קרוב לקהל ולהתגלגל מולו. ולהתבונן ולראות לו את ה'לבן של העיניים'. והן מנהלות את המופע, לא הקהל, הן בוחרות איך להסתכל. ואני חושבת שיש פה איזשהו משהו, שגם אני כצופה, יש פה איזה שהוא שיח עם עצמי. אני מאפשרת לעצמי להתבונן, אני מרגישה מציצנית, זה לא נוח לי, הגוף הזה דוחה אותי, לא דוחה אותי. והבחירה הזאת דווקא להתגלגל, ואנחנו מתגלגלות לדעתי כמעט עשר דקות בתוך המופע, כאילו נכנסים לתוך איזשהו מהלך מדיטטיבי שגם מאפשר לצופה להתבונן בדברים הקטנים.

ילי: דניאלה

דניאלה: אני אגיד שבשנה שעברה בתוך המהפכה המשפטית, שהייתה טלטלה נפשית גדולה מאוד לכל הישראלים, לא משנה מאיזה צד של המפה, שוב ראינו שרקדניות ותיקות שרוקדות שנה ויותר אצל גלית, תסמיני הדיכאון אצלן לא השתנו, לעומת רקדניות חדשות שרוקדות פחות משנה, שבתוך המהפכה המשפטית ובתקופה המאוד מורכבת שהייתה פה בישראל, התסמינים עלו. זאת אומרת, אנחנו ממש מוצאים שההשתייכות לסדנאות 'גילה' היא גורם חוסן גם בהתמודדות עם משברים

עולמיים, לאומיים עם חוויות מאוד מטלטלות - יש משהו שמחזיק, שמקרקע, שמשאיר את העצמי במקום נכון. וזה מדהים.

גלית: במהלך השנים אני חושבת שזה התחיל בעצם מ-GO, ממש מצאתי אנשים שהם השראה מאוד גדולה עבורי בדרך העבודה, וגורמים לי להיות הרבה יותר עשירה בתוך הבחירות, ויותר מדויקת ויותר מזוככת. וזה נטלי צוקרמן שמלווה כדרמטורגית, וזה רותם אלרואי שמלווה אותי כתאורן, וזה אבי בללי שיוצר את המוזיקה כבר לשלוש עבודות, ועידית סוסליק, בדרכה, עם השיח שיש לנו, וב-כחולות גם איריס מועלם נכנסה, וגם מאיה בש נכנסה לתוך הדבר הזה, ונועה דר שהיא בעצם מנהלת הצגה, אבל היא גם מורה בתוך בית הספר.

איריס: נועה דר הקטנה

גלית: שיש היום מורות שמלמדות בתוך בית הספר ואנחנו ממש צוות, שזה גם ענת גרגוריו, שיוצרת עכשיו, עושה בכורה, תמר מייזליש, שכרגע ילדה, וגם איילה פרנקל הייתה, לפני שהיא ניהלה את 'כלים', הייתה גם חלק מהצוות. אז אני מרגישה שכל האנשים האלה, ממש איזה שהיא עטיפה, שזה אושר גדול, שנוצרה גם בינינו שפה. ואני תמיד אומרת, יש אנשים, אני רק צריכה שיהיה בניין ותקציב. ויש היום את המפיקה את גל כרמונה שמלווה את ה- חמש עשרה שנה, ואת אלינה פלדמן שעושה את כל הקשרי חוץ כי גם כל הנושא של חו"ל מאוד נפתח וקורה. אז מאוד חשוב לי להגיד תודה. וכמובן לאורית גרוס, שהיא שותפה ליצירה, אז אני באמת מוקפת באנשים. אני רק רוצה להגיד תודה.

אורית: בנית קהילה.

איריס: תודה רבה אורית גרוס, תרצה שפנאוף-מני, עידית סוסליק, ולך במיוחד גלית ליס.

תודה גם לד"ר דניאלה אייזנברג-שפרן וליעל פלכסר שהתראיינו מרחוק.

גלית: תודה לכן.

גלית ליס היא כוריאוגרפית עצמאית ומורה. מייסדת ומנהלת אמנותית של ביה"ס 'גילה בתנועה' ואמנות הבמה' לנשים בגיל הבוגר מכל הארץ.

אורית גרוס היא תרפיסטית, סופרת, רוקדת ושותפה ליצירות GO ו-כחולות.

תרצה שפנאוף-מני היא מרצה בחטיבת הטיפול בתנועה ומחול במכללה האקדמית אונו, ולימדה מחול עכשווי בבית הספר לאומנויות התנועה והמחול במכללת סמינר הקיבוצים.

ד"ר עידית סוסליק היא מרצה, חוקרת וכותבת מחול, ויו"ר האגודה הישראלית לחקר המחול.
ד"ר יעל פלכסר היא מנהלת אמנותית שותפה של Flexer & Sandiland עם ניק סנדילנד, בברייטון אנגליה. היא מלמדת מחול לקבוצות רב-דוריות, ובשנת 2023 יצרה בשיתוף עם גלית ליס את *Acting Our Age*.

ד"ר דניאלה אייזנברג-שפרן עומדת בראש התוכנית לפסיכולוגיה קלינית של הבגרות והזיקנה, במרכז האקדמי רופין. מחקרה עוסק בנוירופסיכולוגיה של הזדקנות בריאה.

אנחנו מזמינות אתכן ואתכם לבקר באתר הפודקאסט חיות מחול', שם תמצאו תצלומים, הפניות לחומרים נוספים, ולהירשם לניוזלטר של 'חיות מחול'.

איריס לנה היא חוקרת מחול, מרצה באקדמיה למחול ובסמינר הקיבוצים. ניהלה את פרויקט הקמת ארכיון להקת בת-שבע, ואת תחום המחול בפרויקט שימור דיגיטלי של אוספי מחול בספרייה הלאומית.

ילי נתיב היא מורה וחוקרת מחול בהקשרים סוציולוגיים ואנתרופולוגיים, היא מרצה בכירה באקדמיה לאומניות ASA, כותבת על חינוך לאמנויות ועל סוציולוגיה של הגוף התנועה והמופע ועל מחול והחברה הישראלית. מחקרה הנוכחי עוסק ברקדנים מקצועיים מזדקנים. ילי היא יו"ר עמותת הכוריאוגרפים.

תודות לזוהר זלץ מאולפני אשל על הקלטות ועריכה של הפודקאסט.

סטרימינג: שמע פודקאסטים ויצירות סאונד.

הפקה: איריס לנה וילי נתיב.

הפודקאסט הוא חלק מפלטפורמת השיח 'טייץ': מחול ומחשבה'.

תודות לעדו פדר, לעמותת הכוריאוגרפים ולמשרד התרבות והספורט.

קטעי המוזיקה המושמעים בפרק הם של המוזיקאי אבי בללי לכוריאוגרפיות של גלית ליס : *GO*

מ- 2017 ו-*כחולות מ- 2020*.

בנוסף מושמע בפרק המנון צה"ל בביצוע תזמורת צה"ל בניצוחו של יצחק גרציאני.

האזנתם ל**תיות מחול** עם איריס לנה וילי נתיב.

כל הזכויות שמורות ל'חיות מחול' איריס לנה וילי נתיב ©2022